משמעות חונכות פר"ח עבור החניכים והחונכים - דפוסי חונכיות וחונכים

עורכי המחקר: סמינר הקיבוצים - המכללה לחינוך לטכנולוגיה ולאמנויות - הרשות למחקר ולהערכה ע"ש מרדכי סגל

מטרות המחקר:

- לבחון את תפיסות החניכים/חניכות וכן תפיסות החונכים/חונכות לגבי תהליך החונכות ותרומותיה עבורם .

הליך המחקר:

- מדגם המחקר כלל: 41 חונכים, 53 חניכים מכיתות ד-ו.
- כלי המחקר כללו: מחקר איכותני שכלל שאלונים פתוחים לחונכים; ראיונות חצי מובנים עם החניכים.

ממצאי ההערכה:

מניעי החונכים להשתתף בחונכות פר"ח מגוונים:

- מניעים הקשורים לחניך ולרצון לתרום לקידומו של ילד.
- מניעים אישיים (קבלת מלגה ונוחות העבודה בפרויקט)
- רבים מן החונכים ציינו שלצד הרצון לזכות במלגה פעלו גם מתוך רצון לתרום לקידומו של הילד.
- מניעים מקצועיים - התנסות בעבודת הנחיה/ הוראה וכו'.
- מיעוט קטן של חונכים ציין את ההיסטוריה האישית שלהם כמניע להירתמות לפעילות.

מתוך הראיונות זוהו ארבעה פרופילים של חונכים:

פרופיל	חונכים הממוקדים בעצמם	חונכים ממוקדי מטרה	חונכים ממוקדי קשר	חונכים בעלי ראייה הוליסטית
אפיון	העמדת רצונותיהם וציפיותיהם במרכז הפעילות (מלגה, סיפוק, הנאה וכו')	מתייחסים אל החונכות באופן פונקציונלי. ציפיות ממוקדות מאד. מטרתם לסייע לחניך בתחום הלימודי ו/או החברתי.	תופסים את תפקידם בפיתוח קשר עם החניך.	בעלי ראייה מורכבת של החניך ושל החונכות. מכירים היטב את הילד, מתייחסים אל חזקותיו וחולשותיו. בונים קשר לפי צרכיו.
אופי הפעילות	בילוי משותף (פעילות כיף)	בהתאם למטרה - התמקדות בהיבט הלימודי)הכנת שיעורי בית, הכנה למבחנים או בחיזוק הצד החברתי.	פיתוח קשר חברי ואינטימי עם החניך. קשובים לחניך, לדברים המעניינים אותו.	מתמקדים ברצון לסייע לחניך ולפתח עמו קשר משמעותי.
התפקיד בחיי החניך	מתמקדים בחייהם ובמאמצים שהשקיעו בקשר.	מורה או מדריך, המטרה היא לשפר הישגים לימודיים ו/או חברתיים.	מתארים את הקשר במונחים של חברות ובילוי זמן משותף	מגיעים לחונכות ללא ציפיות מהחניך עצמו ומודעים לכך שעליהם להיות גמישים ולהתאים עצמם אל הילד.
רגע מכונן	הרגע בו החניכים התייחסו אל חונכיהם. מעמידים עצמם במרכז בתוך חווית החונכות	הרגע בו החניך הראה שיפור לימודי או שיפור במצבו החברתי.	חלק ניכר מהם ציין כי לא היה רגע מכונן. מערכת היחסים בינם לבין החניך התפתחה בהדרגה.	משהו משמעותי השתנה אצל החניך, אך באותה מידה היווה רגע זה נקודת מפנה לגביהם. חלק מקבוצה זו מציין כי לא היה רגע מכונן, מכיוון שכל מערכת היחסים נתפסת כמכוננת
יחס אל קשיים	מפרשים קשיי הילד כמופנה נגדם ומבטא אי רצון לקשר ו/או חוסר חיבה כלפיהם.	חלק מהחונכים מתארים חווית הקושי כהתמודדות עם חניך שאינו מעוניין ללמוד.	מתארים קשיים בחונכות כהיסגרות של החניך בפניהם, חוסר שיתוף פעולה ושיח לקוני.	אינם מטילים בעיות וקשיים על הילד, רואים בעצמם האחראים למצב היחסים.
יחס למורכבות החונכות	אכזבה ממורכבות החונכות, ציפייה להערכה גבוהה יותר של החניך ו/ או המעטפת הסובבת את הפעילות.	מעידים על שינוי אישי שחל בהם, בעיקר על למידה שלהם בהקשר של עבודה עם ילדים.	חונכים שלא עמדו בציפיות חשים אכזבה מכך שהקשר לא התפתח לעומק הרצוי לא הגיעו עם החניך לרמת האינטימיות הרצויה להם.	רואים עצמם כדמות בוגרת ומשמעותית בחיי החניך שתפקידה להציב גבולות לחניך בסיטואציות בהן הוא זקוק להכוונה ולשינוי.
שביעות רצון	גבוהה	מרבית החונכים מביעים שביעות רצון מהחונכות עקב עמידה במטרה הממוקדת שהציבו לעצמם וקבלת תוצאות נראות לעין. במידה והם חשים כי לא עמדו במטרות הם מביעים חוסר שביעות רצון, גם אם הקשר עם החניך היה קשר טוב של שיתוף פעולה והנאה.	חונכים שעמדו בציפיות שהציבו לעצמם מביעים שביעות רצון גבוהה. חונכים שלא עמדו בציפיות חשים אכזבה על כך שהקשר לא התפתח למרות זאת, הם אינם מביעים חוסר שביעות רצון ומתאמצים למצוא נקודות אור.	שביעות רצון גבוהה. אצל חלק תחושה של התשה נפשית בגלל המעורבות הגבוהה. יש תת קבוצה שמתמקדת מעט יותר בעצמה. נענית לצרכי החניך, אך במקביל עסוקה במענה החונכות לצרכיה. לרוב צרכים הנובעים מחסכים בילדות.

פרו"ח
פרויקט חונכות

מתוך הראיונות זוהו ארבעה פרופילים של חונכויות:

פרופיל	חניכה "על אי בודד" חונכות מנותקת	חניכה "במים רדודים" - חונכות ממוקדת		חניכה במעמקים' חונכות מלאה ומחוברת
		ממוקדת לימודים	ממוקדת קשר	
אפיון	חוסר מוטיבציה, קשיים וכשלים בתקשורת עם החונך/ת	מערכת יחסים פונקציונלית מאוד. עוסקת בעיקר בפתרון הקושי הלימודי. החונכים הצליחו לסייע לחניכים בכשל הספציפי עליו הצביעו החניכים.	מערכת יחסים ממוקדת שעסקה בעיקר בחסכים חברתיים ובינאישיים של החניכים. החונכים הצליחו לסייע לחניכים בכשל הספציפי עליו הצביעו החניכים.	פתיחות ונכונות להתמסר לחוויית החונכות. החניכים בקשו להפיק את המרב מההזדמנות. הם הגדירו במדויק את ציפיותיהם מהחונכים והתייחסו לאפיוני אישיות של החונכים, להתנהלותם ולאיכות הקשר.
אופי הפעילות	צורך גדול של החניכים בקשר, המלווה במצבור של כשלים בזירות הלימודיות, החברתיות והרגשיות.	מתמקד בעיקר בעיסוק בתחום הלימודי. סיוע בהכנת שיעורי בית והכנה לבחינות. ללא בחינת אפשרויות העשרה ויצירתיות מחוץ למערך המוכר והבטוח של תכנית הלימודים בביה"ס.	התמקדה בעיקר בעיסוק בתחום החברתי ובבעיות בקשר בינאישי. מעורבות אינטנסיבית בפעילויות משחק והנאה, התורמות ליחסי קרבה. תמיכה והכוונה בעיקר בנושאים חברתיים שהועלו על ידי החניכים.	עיסוק בלמידה ובפעילות חווייתית, חדשנית, מגוונת, יצירתית ומעשירה המתאימה לנטיות הילד/ה, מעוררת עניין והנאה, מקדמת מוטיבציה ללמידה ומהווה מצע פורה להפנמת תכנים מטפחים, מעשירים ומחזקים.
החונך/החונכות בעיני החניך	החונכים,מצטיירים כחסרי מוטיבציה. החניכים טוענים שהחונכים אדישים וחסרי רגישות לנטיות ולהעדפות האישיות של החניכים ואינם מתאמצים לחדור את חומות הסגירות של חניכיהם.	הקשר הצטייר כחיובי למדיי ולווה באקלים של אכפתיות ומעורבות, אולם המפגש לא עסק, לרוב, באופן משמעותי בסוגיות מורכבות כגון : דימוי עצמי, תחושת מסוגלות כללית וכו'.	החונכים תוארו כחברים קרובים או כאחים וכדמויות משמעותיות המספקות חוויה של פנאי והנאה. הודגש צד העשייה האקטיבית היוצרת חווית שותפות וקרבה. רמת האינטימיות בקשר לא היתה גבוהה ופעילות משותפת החליפה שיח רגשי בעיקר בדיאדות של חניך/חונך מהמגדר הגברי.	אוריינטציית קשר ברורה. התייחסות אל החונכים/ החונכות כשותפים משמעותיים בחייהם ובקשו להתפתח.בחסותם.
רגע מכונן	נקודת הפתיחה במפגש החניכים עם החונכות קבעה את אופי הפעילות, כך ניתן לראותה כרגע מכונן שלילי ש"צבע" את כל הפעילות בחוסר מוטיבציה וקושי לבטא את צרכים וציפיות החניכים מחונכיהם.	החניכים קיבלו מענה לקושי מרכזי שהציגו ונהנו מתמיכה עקבית שלוותה באכפתיות, אולם לא נחשפו להעצמה איכותית יותר שעשויה לחזק את תחושת המסוגלות הכללית. ו/או את השיח האינטימי.	החונכות יצרה אצל החניכים סיפוק ותחושת חוזק. החונכות תוארה כזמן שחרור מעול הרובץ על כתפיהם וצובע את חייהם באופטימיות ברוכה.	
יחס אל קשיים	לא עלו תיאורים שעשויים לרמז על בניית צעדי גישור והתקרבות לעולמו (החיצוני ו/או הפנימי) של החניכים. החניכים התבקשו להתאים עצמם לשגרת החונכים ולהשתלב בה.	הקשיים אליהם התייחסו היו בעיקר בתחום הלימודי. החניכים חשו שקבלו מענה בתחום זה. לא נעשו ניסיונות מצד החניכים ו/או מצד החונכים לטפל בקשיים אחרים של הילדים.	החניכים הביעו הערכה להתנהלותם של החונכים בסיטואציות חברתיות וכן בהיותם אוזן קשבת וכתף תומכת בהקשרים אלו. חלק מהחניכים חשו שגם הם תורמים לקשר עם החונכים, כך שהמעורבות והאכפתיות אופיינה בהדדיות.	חשו שהם זוכים בהזדמנות לרכוש כלים שיסייעו בידם להתפתח בחייהם, ולא רק באופן נקודתי. ניכר כי היחס אל מוקדי קושי היה עמוק ורחב ועסק בחיזוק משאבים פנימיים, וחיבור הקושי למשמעויות הרגשיות.

מתוך הראיונות זוהו ארבעה פרופילים של חונכויות:

פרופיל	חניכה "על אי בודד" חונכות מנותקת	חניכה "במים רדודים" - חונכות ממוקדת		חניכה במעמקים' חונכות מלאה ומחוברת
		ממוקדת לימודים	ממוקדת קשר	
יחס למורכבות החונכות	חוסר אמון בסיסי בקשר עם החונכים, מרוחקים, מנוכרים ולעתים עוינים כלפי החונכים וכלפי חווית החונכות.	התייחסו אל החונכות כאל מענה לבעיות לימודיות. החוויה הבסיסית של החונכות היתה חיובית, רוב החניכים הביעו רצון להמשיך בחונכות ואף ציינו העדפתה על פני פעילויות מתחרות.	תמיכה חברתית תרמה רבות לחניכים, אך לא הייתה מלווה בעיסוק יזום ומכוון להעצמה אישית ו/או לחיזוק מודעות המובילה לצמיחה אישית ובינאישית איכותית	רבים מהחניכים בחרו לתאר חוויות של שיתוף חוויות מעולם החונכים, כאשר התייחסו למוקדי קושי שונים בעיקר בהקשרים חברתיים ורגשיים. שיתוף זה תרם להעצמת הקשר ואפשר הזדהות החניכים עם קשיי זולתם. יש ליחס חשיבות רבה לאפיון זה בהקשר של חניכים הנוטים להסתגרות רגשית ובקושי לשתף אחרים במצוקותיהם.
שביעות רצון	חוסר שביעות רצון - החונכות נתפסת כגורם שמשבש את חיי החניכים ואינו מעצים אותם.	החניכים הביעו שביעות רצון גבוהה וחשו נתרמים מהחוויה ומעצם המפגש העקבי עם החונכים	החניכים הביעו שביעות רצון גבוהה וחשו נתרמים מהחוויה ומעצם המפגש העקבי עם החונכים	החניכים הביעו סיפוק רב מהקשר ומחוויית החונכות ורצון להמשיכם.

